

Constants New Babylon is nog steeds actueel

Tentoonstelling: Constant/New Babylon: The Hyper-Architecture of Desire. T/m 10 januari in Witte de With, Witte de Withstraat 50, Rotterdam. Di t/m zo 11-18u.

Sandra Smallenburg, 23 december 1998 - NRC

In New Babylon rijden alle treinen door tunnels en zijn ook de fabrieken diep weggestopt onder de grond. Het autoverkeer rijdt bovengronds, maar heeft geen hinder van voetgangers. De mensen verplaatsen zich namelijk door langgerekte gebouwen die als grote hangbruggen boven het aardoppervlak zweven. Op de platte daken van deze 'sectoren' kunnen vliegtuigen en helikopters landen. New Babylon is geen stad, maar een oneindig architectonisch netwerk dat zich als een tweede huid over de aarde uitstrekt.

Bijna twintig jaar werkte Constant Nieuwenhuys, in Nederland vooral bekend als medeoprichter van de Cobra-beweging, aan zijn revolutionaire urbanistische project New Babylon (1956-1974). Met zijn voorstel voor een humanere leefomgeving, een toekomstige architectuur, reageerde Constant op de doodse, saaie woonwijken die in de jaren vijftig in hoog tempo uit de grond gestampt werden en op het steeds drukker wordende verkeer, dat ook toen al voor opstoppingen zorgde. Constant werkte zijn ideeën uit in maquettes, tekeningen en landkaarten, maar ook in geschriften, manifesten en diaprojecties. Deze zijn nu bijeengebracht in het Rotterdamse kunstcentrum Witte de With, waar architectuurcriticus Mark Wigley een compleet overzicht van het New-Babylonproject heeft samengesteld.

In de toekomst, zo dacht Constant, hoeft de mens nooit meer te werken. Alle arbeid wordt gedaan door machines, zodat iedereen zeeën van tijd overhoudt. Arbeiders zijn niet langer nuttige, producerende wezens, maar kunnen hun creatieve talenten ontplooiën, onbepaald rondreizen en genieten van het ludieke leven. Deze nomadische New-Babylonische mens noemde Constant de homo ludens (de spelende mens) naar het gelijknamige boek van Johan Huizinga uit 1938.

Natuurlijk had dit creatieve volk een inspirerende omgeving nodig. De huidige steden waren volgens Constant ontworpen op functionaliteit en efficiëntie. Maar waarom zou je zo snel mogelijk van A naar B willen als je toch de hele dag vrij bent? Waarom geen omweg maken en onderweg nog wat sociale contacten opdoen? Om die reden ontwierp de kunstenaar New Babylon als een soort honingraat van boven de grond verheven pieren die met al hun vertakkingen nergens toe leiden.

De bewoners kunnen er zelf hun onderkomen creëren, waar en wanneer ze maar willen. Licht, kleur, geluid en temperatuur in de gebouwen zijn variabel en vloeren, wanden, trappen en loopbruggen verplaatsbaar.

De maquettes zien er veertig jaar na dato nog opvallend hedendaags uit. De lichte, transparante gebouwen doen met hun grote glazen koepels en ingewikkelde stalen constructies denken aan de Amsterdamse Arena of de omstreken Londense Millennium Dome. In de verduisterde tentoonstellingszalen is de science-fiction-architectuur prachtig uitgelicht en lijkt het of de futuristische bouwsels vanuit de ruimte op aarde zijn neergedaald. Alleen de manier van presenteren, met tekeningen, dia's en op de achtergrond een sfeervol jazzmelodietje, komt nu wat gedateerd over. Tegenwoordig zou een dergelijk project prachtig kunnen worden gevisualiseerd door middel van computeranimaties.

Het zijn vooral Constants ideeën die, gezien de huidige ontwikkelingen, nog steeds actueel zijn en die een presentatie in een instituut voor hedendaagse kunst rechtvaardigen. Net als George Orwell in 1948 niet kon voorspellen hoe de toekomst er in 1984 uit zou zien, zo wist ook Constant niet hoe de maatschappij zich zou

ontwikkelen. En net als Orwell blijkt Constant op bepaalde punten gelijk te hebben gekregen. De problemen met de infrastructuur zijn nu nijpender dan ooit, steden breiden steeds verder uit, termen als globalisering en nomadisme worden steeds meer gebruikt en de computer heeft een vaste werkplaats inderdaad overbodig gemaakt. Het surfen op de digitale snelweg is zelfs enigszins vergelijkbaar met het richtingloos rond dwalen door Constants fantasie-architectuur.

Dat zijn architectuur leefbaar of zelfs uitvoerbaar was, heeft ook de kunstenaar zelf nooit geloofd.

De vrijheid van tijd, plaats en levensactiviteit die Constant voor ogen had, zal altijd voorbehouden blijven aan een kleine groep mensen. Zoals de oud-Babyloniërs dachten de hemel te kunnen bereiken door het bouwen van een oneindig hoge toren, zo was ook New Babylon een mooi idee, gedoemd om te mislukken. Als utopisch concept, als manifest, is New Babylon echter van invloed geweest op belangrijke architecten als Rem Koolhaas en Aldo van Eyck. Het is te hopen dat de tentoonstelling in Witte de With ook de nieuwe generatie architecten kan overtuigen van de blijvende waarde van Constants project.